

KÓCZÁN MÓR REFORMÁTUS LELKÉSZ AZ FTC OLIMPIKON ATLÉTÁJA¹

Ferenc TÖMÖSKÖZI²

Abstract

This study deals with a corner of church history that is far removed from classical church history. It is remote because it is rare to find a pastoral career like that of Mór Kóczán. Rare is the Reformed pastor who not only plays athletics, but also went to the Olympic Games and won the bronze medal there. Next year will mark 110 years since he won the bronze medal, but this year's Olympic Games are a fitting occasion to remember a former Reformed pastor and Olympian, strong in body and in faith, in the year of the Olympics.

Keywords: Reverend, reformed church, Olympic Games, javelin, athletics.

Az idei évben megrendezett olimpiai játékok adta az alapját a tanulmánynak, amely egy emlékezés az egykori lelkész olimpikonról. Nem mindennapi történet az övé, hiszen a mai lelkészek között sem gyakori, hogy valaki a szolgálata mellett aktív sportoló életet él. A két pályán való részvételt ma már nem érné közfelháborodás, de a 20. század elején meg sokan egyenesen megbotránkoztatónak tartották, nem értették, hogy hogyan férhet össze az általuk ismert hagyományos lelkészi szolgálat és tekintély az atlétikával. Azok, akik ezzel nem értettek egyet, a nemtetszésüknek hangot is adtak.

„Nem kell nekünk az úrvacsora olyan pap kezéből, aki rúdhajigálás közben minduntalan a markába köp” így panaszkodtak a 20. század elején a csilizradványi reformátusok a segédlelkészükre.

Kóczán Mór volt azon kivételes lelkészek egyike, aki mit sem törődve a kritikusaival és a korabeli embereket megbotránkoztatva mondhatni cirkuszi erőművészek mutatványaiával nyűgözte le az összegyűlt közönségét.

1. kép: Kóczán Mór a csallóközarányosi parókia udvarán

¹ Ez a tanulmány a MANK nonprofit kft. Szegedi Kis István Kutatói Ösztöndíj keretében valósult meg.

² Mgr. Tömösközi Ferenc, PhD. Selye János Egyetem, Református Teológiai Kar. tomoskozif@uj.s.sk

Kóczán Mór 1885. január 8-án született Kocs községében. Tanulmányait, mint a hozzá hasonló dunántúli diák Pápan kezdte meg, majd a gimnázium VII. és VIII. évfolyamát a beregszászi állami iskolában fejezte be 1904-ben. 1902-től kezdett el az atlétikával foglalkozni és annak valamennyi számával megismerkedett, ám a gerelyhajítás lett az a szakág, amely mellett végleg letette a voksát. Annak ellenére, hogy gerelyhajítóként vált ismertté, első győzelmét 1902-ben még súlylökőként aratta. Noha súlylökő eredményei nem ismertek, azt viszont tudni, hogy nekifutással dobta a golyót, amely dobótechnika nagyon sokat jelent a későbbi eredményei szempontjából. Egy lőcsei diákversenyen elért eredményeinek híre a Budapesti Torna Club tagjaihoz is eljutott, akik felkérték, hogy csatlakozzon a BTC-hez. Kóczán először elutasította a megkeresést, mert a Pápai Református Teológiai Akadémián kívánta folytatni a tanulmányait, de itt még nem volt szervezett sportélet. A fővárosi egyesület

2. ábra: Kóczán Mór az FTC színeiben

képviselői vállalták, hogy gondoskodnak Kóczánnak a versenyzéssel kapcsolatos kiadásairól, így végül elfogadta az ajánlatot.³ Amikor budapesti teológia hallgatója lett, minden versenye előtt engedélyt kellett kérnie a tanároktól. Negyedéves teológus korában, 1907. október elején Nógrádverőcére ment segédlelkésznek Oroszy Jenő esperes mellé, ahonnan három hónapnyi szolgálat után Diósjenőre helyezték helyettes lelkésznek, ahol nyolc hónapig végezte a lelkészi munkáját. Innen Ipolypásztóra került Kovács Sebestyén Kálmán lelkész mellé, majd 1909. szeptember végén Csallóközaranyosra helyezték.⁴

A magyar atléták az 1906-ban Athénban megrendezett pánhellén olimpiai játékokon láttak először svéd gerelyt. Addig Magyarországon kizárólag vastag, tömött gerelyt használtak, amelyet a végén fogtak, ujjheggyel egyensúlyozva dobnak. A svéd gerely viszont sokkal vékonyabb, hajlékonyabb és nekifutással lényegesen messzebbre lehet hajítani a magyar gerelynél. Mégis még évekig külön rendeztek végén fogásos és a „szabadfogásos” gerelyhajító versenyeket.

Az első nem hivatalos gerelyhajítói bajnokságon még 37,44 méterrel második lett Paulin Jenő mögött. 1907-ben megszerezte a pozsonyi bajnokság első helyét 38,61 méterrel. Erről a győzelméről a

3. ábra. Kóczán Mór a Mudin testvérek vállán

³ <http://www.sportmuzeum.hu/?id1=tanulmanyok&idcikk=2784>

⁴ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 251.

pápai helyi lapok is megemlékeztek és kiemelték, hogy a helybeli főiskola hallgatója az országos atlétikai versenyben aratott győzelmet. „Kóczán Mór teológus a Magyar Torna Klubb által e hó 9-én rendezett versenyben a gerelyvetésben az első díjat nyerte el és 38 m. 61 cm.

dobásával az országos rekordot lényegesen megjavította. Ugyancsak Kóczán a súlydobásban is sikert aratott, elnyervén a harmadik díjat.”⁵

1908-ban a svéd gerellyel 57,05 métert dobott, amely nagyobb volt, mint az akkor fennálló világcsúcs, noha a Magyarországi Tornaegyletek Szövetsége tagjaként az eredményét országos csúcsonak nem hitelesítették.

A londoni olimpiai csapatban biztos helye volt a három számban is benevezett Kóczánnak, de teljes kudarcot vallott. Mindkét gerelyhajító számban és a szabadstílusú diszkoszvetésben is kiesett a selejtezőkből. Eredménytelensége betudható annak is, hogy ekkor már nemcsak vetélytársaival kellett megküzdenie, hanem az egyházi előljáróival is. Még teológus hallgatóként megadták a kivételes versenyengedélyeket, ám 1908-ban már palástos lelkészként Csallóközaranyoson segédlelkészkedett. Közvetlen felettesei többször értésére adták, hogy a papi hivatás nem erőművészeti mutatvány és eltiltották a versenyeiktől. A tiltás ellenére természetesen tovább versenyzett.

Eric Otto Valdemar Lemming a későbbi háromszoros olimpiai bajnok göteborgi atléta időközben megdöntötte a világcsúcsát 57,88 méterrel. A Magyar Atlétikai Club színeiben 1909. június 13-án 57,91 méterre javította ezt a csúcsot. Győzelme után a Mudin testvérek⁶, a kalapácsvető rekorder István és a súlylökő-rekorder Imre, „vállukra emelve a közönség tapsai közt vitték körül a margitszigeti pályán.”⁷

A MASZ 1910-ben eltörölte a végén fogásos gerelyhajítást, és hivatalos sportággá a svéd gerelyt tette. 1910. június 12-én a Pozsonyi Torna Egylet 30. évfordulóján atlétikai versenyt rendeztek. Ezen a versenyen a svédgerely hajítás versenyszámát Kóczán nyerte, aki először indulva új egyesületének, az FTC-nek a színeiben.⁷ Ugyancsak az új klubja színeiben nyerte meg az 1911-ben hivatalosan először kiírt magyar gerelyhajító-bajnokságot. 1911-ben az

4. ábra: Kóczán Mór lelkészi öltözetben

5. ábra: Kóczán Mór oklevele a párizsi olimpiáról

⁵ Pápai Hírlap. 1907. IV. évf., 24. sz. 4.

⁶ Mudin István és Imre. Lásd bővebben: Kalcsó István: A Mudin fivérek. Kétegyháza. 2008. ISBN: 978-963-06-5460-9

⁷ Sz. P.: Mesél a múlt. In. Sportélet. 1969. 5. évf., 7. sz., 9.

⁷ Fradi újság. 1997 tavasz. 6–7. sz. 16.

úgynevezett „végén fogásos” stílussal 60,64 méteres eredményt ért el gerelyhajításban, amely akkor nem hivatalos világsúcsnak számított. A Nemzetközi Atlétikai Szövetség csak a következő évtől kezdte nyilvántartani a világrekordokat, az elfogadott dobóstílusaként a „középen fogásost” határozták meg. Az új szabályzás ellenére meg tudta védeni a hazai bajnoki címét 1912-ben, 1913-ban, 1914-ben, majd 1918-ban is.⁸ Az első magyar bajnoki után minden erejével a stockholmi olimpiára készült, ám a lelkészi munkáról sem feledkezett el. Miután sikertelenül pályázta meg a lelkészi állást, 1912-ben Csilizradványra hívták. Az egyházi előljárói és a csallóközaranyosi hívek egy része kis híján megakadályozta őt az indulásban, így Kovács Miklós álnéven nevezett be az olimpiai játékokra. Az olimpia előtt 56,72 méterrel győzött az FTC versenyén, ezzel esélyesként érkezett Stockholmba, ahol végül 55,50 méteres eredményével harmadik helyen végzett a klasszikus gerelyhajításban. Annak ellenére, hogy sikerült túldobnia a svéd Eric Lemminget és a finn Julius Saaristot, mindkét kísérletet érvénytelennek ítélte a versenybíró. A döntések mögött egyrészt felmerülhet a részrehajlás ténye, másrészt mikor a versenyre megérkezett azt tapasztalta, hogy a dobók nem emelt, hanem süllyesztett körből dobnak, és ha a versenyző csak érinti a dobókör peremét, a dobást már kilépettnak minősítették. Az ítélettel Kóczán sem értett egyet, amelyre önéletrajzában így emlékezett vissza: „*Mi magyarok, még 1911-ben is a végén fogtuk a gerelyt és úgy dobtunk. Ez igen nagy hátrányt jelentett számomra, hiszen a stockholmi olimpián már középfogással kellett dobni. Ezt a fogást is hamarosan elsajátítottam, s bár két jól sikerült dobásomnál kijelentették, hogy kiléptem, pedig még a vonalra sem léptem. Így is elég nagy lett az egyik dobásom, s ezzel harmadik lettem.*”⁹ Végül a NOB az 1912-es olimpia után el is rendelte, hogy a továbbiakban nemzetközi bírói testületnek kell felügyelnie a versenyek szabályszerűségét, megakadályozva a részrehajló ítéleteket. Ennek ellenére sporttörténelmet írt, mivel ő lett az első nem skandináv nemzetiségű atléta, aki ebben a versenyszámban dobogós lett a nyári olimpiai játékokon, sőt a Ferencvárosi Torna Club első olimpiai érmét is Kóczán szerezte meg.⁹ Ugyanezen az olimpián megrendezték a „gerelyvetés bal kézzel” versenyszámot is, és ezután összesítették a két eredményt. Kóczán bal kézzel 30,54 métert dobott. Összesített eredménye 86,39 m lett, amivel a 12. helyen végzett. Ez elképesztő eredménynek tekinthető, ha figyelembe vesszük, hogy Kóczán Mór nem az Üllői úti pályán edzett, hanem a csallóközaranyosi parókia udvarán. Rövidke udvarából dobálta a gerelyt, a kerítésen át, ahol már a mező volt, és az eldobási vonalat az udvar kerítése jelezte. Az eldobott gerely távolságát pedig a szénakazal távolságával becsülte meg, amely 60 méterre volt.¹⁰

Az 1913-as atlétikai bajnokságot az Üllői úti pályán rendezték meg. Szeles idő ellenére is több, mint négyezren szurkoltak. Gerelyvetésben Kóczán az oszt-rák bajnoki cím után a magyart is megszerezte. Az 50, 5 méteres dobása után megjegyezték, hogy *Kóczán a használhatatlanul rossz gerelyek miatt nem tudott hozzá méltó eredményt produkálni*. Bécsben

6. ábra: Kóczán, Taiple, Saaristo

⁸ <http://www.sportmuzeum.hu/?id1=tanulmányok&idcikk=2784>

⁹ Fradi Híradó. 1972. november. 3.

⁹ Kozák Péter. Fradi újság. 1995 ősz. 1. sz. 16.

¹⁰ Fradi újság. 1997 tavasz. 8. sz., 9–10.

57,86 méteres dobással

–új osztrák csúccsal– megnyerte az osztrák bajnokságot.¹¹

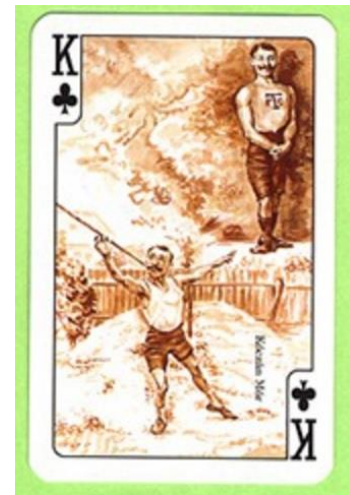
1914-ben Csilizradványra került lelkészként, ahol 34 évet töltött. A lelkészi szolgálat mellett ő szervezte meg Csilizradvány első sportkörét. Miután elfoglalta az új lelkészi állását 1915. május 4-én vette feleségül a volt madari jegyző, Dabasi Halász Sándor leányát Dabasi Halász Karolát, kinek nagyszülei csallóközarányosiak voltak. Gyermekük is itt született, Edit, Karola 1916. október 18-án, Judit 1918. július 26-án, Pál pedig 1942. január 25-én.¹²

Az új szolgálati helyén már nem érték támadások a sport miatt, így az 1914-es londoni angol atlétikai bajnokságon már a saját nevével versenyzett és nyerte meg az aranyérmet. Bodor Ödön, az FTC atléták edzője kint volt a versenyen, és így értékelte a teljesítményét: „Kóczán nehéz körülmények között nyerte meg a bajnokságot, különösen versenytársának, a finn Halmenak okvetlenkedése miatt. Halme ugyanis a verseny közben szünet nélkül kifogásolta Kóczánnak a gerelyfogási módját. Azután meg a bírák is folyton irritálták azzal a figyelmeztetéssel, hogy ne lépjen ki. Mindez nagyon kihozta a sodrából, de a düh talán erőt is adott neki, hogy Halmet, aki állandóan előtte volt, az utolsó dobásával túldobja.” Végül 59,72 méteres új angol csúccsal győzött Kóczán. Ami külön érdekesség, hogy ez volt az angol atlétika történetében az első gerelybajnokság. Az első angol gerelyvető bajnok tehát Kóczán Mór, az FTC versenyzője volt.¹³

1914-ben a magyar atlétikai bajnokságot a Hungária körúton rendezték, mintegy 8000 főnyi közönség előtt, ahol Kóczán az 57,60 méteres dobásával új országos csúcsot dobott, noha ekkor már 30 évesen az egész magyar mezőnyben a legöregebb bajnoka volt.¹⁴ Utolsó magyar bajnoki címét 1918-ban szerezte 49,10 méteres dobással.¹⁵

A trianoni békeszerződést követően Csehszlovákiában maradt és tovább is végezte a lelkészi szolgálatot. Állampolgársági ügyek okán 25 000 csehszlovák koronát kellett visszafizetnie, így 5 évig az államtól nem kapta meg a lelkészi fizetést kiegészítő állami hozzájárulást. A lelkészi szolgálati éveiből pedig 18 évet töröltek, mivel Csehszlovákia megalakulásától kezdve számolta a minisztérium a szolgálati éveket. Másrészt azért is nehezteltek rá, mert nem volt hajlandó a csehszlovák agrárpártnak csilizradványi elnöke lenni.¹⁶

Sportolói pályafutását a Pozsonyi Torna Club tagjaként folytatta, amelynek színeiben 1920-

7. ábra: Kóczán Mór a Fradi emlékkártyán

8. ábra: Kóczán Mór a centenáriumi emlékpénzen

¹¹ Fradi újság. 1997 tavasz. 9. szám. 10., Nagy Béla: FTC napló 1911–1921. 33.

¹² Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 252–253.

¹³ Nagy Béla: FTC napló 1911–1921. 43.

¹⁴ Nagy Béla: FTC napló 1911–1921. 42–43.

¹⁵ Nagy Béla: FTC napló 1911–1921. 76.

¹⁶ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 252.

ban csehszlovák bajnoki címet is szerzett. Az 1920-as antwerpeni olimpiára azonban feltételesen magyar volta miatt nem került be a csehszlovák válogatott keretbe. Helyette Otakar Vydra került a csapatba, aki a 37,75 méteres eredménnyel csupán az utolsó előtti helyen végzett.¹⁷ Ám ha megnézzük az éremtáblázatot, akkor láthatjuk, hogy Kóczán épp, hogy befért volna a 10-es listába utolsóként, ha a legjobb versenybeli eredményeit nézzük. A nagy ellenfél Julius Saaristo a 62, 40 méteres dobásával is csupán a 4. helyet szerezte meg, a bronzhoz pedig 63 méter felett kellett dobni.¹⁸ 1923-ban az állampolgárság hiánya miatt gyakori kellemetlenségei voltak, a kiutasítás veszélye is fennállt, mikor belépett a legerősebb prágai egyesületbe. A versenyeken még mindig a legelső volt, így a sport révén tudta megszerezni az állampolgárságot 1926-ban.¹⁹ Kóczán az 1924-es párizsi olimpiára már a prágai Sparta tagjaként szerzett kvalifikációt. Két évvel később visszavonult a sportolói pályától, de 1931-ben ismét versenyzett a Csehszlovákiai Magyar Atlétikai Szövetség pozsonyi bajnokságán, ahol 52,30 méteres dobásával első helyet szerzett, majd a következő évben 55 méteres eredménnyel újból a dobogó tejére állt. Legutoljára még 1931-ben a Csehszlovák Magyar Atlétikai Szövetség által rendezett magyar bajnoki versenyen vett részt a Magyar Atlétikai Szövetség elnökének gróf Révay István kérésére. Ekkor már 46 éves volt, aki a versenyen, – amelyet 1931 júliusában Pozsonyban rendeztek meg –, a pozsonyi Polgári Torna Egylet színeiben vett részt, és 52,3 méteres eredményt ért el.²⁰ A második világháborút követő jogfosztottság idején, az 1946. február 27-én aláírt lakosságcsere-egyezményt követően 1948 szeptemberében 24 családot telepítettek ki Csilizradványról, köztük Kóczán Mórkat. A kitelepítéskor Csátaljára került, majd Szeremlén lett református lelkész.²¹ 1948-ban Alsógödre került és ott folytatta lelkészi munkáját, majd 1952-ben nyugdíjazták. 1972-ben bekövetkezett haláláig edzőként és versenybíróként részt vett a helyi sportéletben.²²

Befejezőként álljon itt egy rövid emlékezés, amelyet Kóczán Mór unokája, Jeszenszky Pál így mesélt. *„Gyermekkorunkban reggelente két testvéremet az egyik kezébe vette, engem a másikba, és úgy gyakorlatozott velünk. Egész idős korában is a sétapálcára kalapot akasztott, és az ujja között meg tudta tartani, amire még a fiatalok sem voltak képesek. Olyan erős volt a keze, hogy az fantasztikus. Ebben egyedülálló lehetett, s nyilvánvalóan robbanékonysága is sokat jelentett sikereiben. Hetvenévesen még ötven méterre hajította a gerelyt. Életkedve, fizikai ereje az utolsó percig megmaradt, egész öreg korában is kapált a kertben. Nagy öröm töltötte el, amikor máshova hívták kaszálni. Ingyen és bérmentve.”*²³

---

¹⁷ <https://www.olympiandatabase.com/index.php?id=7213&L=1>

¹⁸ <https://www.olympiandatabase.com/index.php?id=7213&L=1>

¹⁹ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 254.

²⁰ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 255.

²¹ <http://www.sportmuzeum.hu/?id1=tanulmanyok&idcikk=2784>

²² Fradi újság. 1995. ősz. 1. sz. 16.

²³ Vasárnap. 1995. 28. évf., 45. sz.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] KALCSÓ, István, *A Mudin fivérek*. Kétegyháza, 2008. ISBN: 978-963-06-5460-9
- [2] KRÁNITZ, Zsolt (szerk.), „*A késő idők emlékezetében éljenek...*” *A Dunántúli Református Egyházkerület lelkeszi önéletrajzai, 1943*. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 251–255. pp. ISBN 9789638959744.
- [3] NAGY, Béla, *FTC napló 1911–1921*. 33., 42–43, 76.
- [4] *Fradi Híradó*. 1972. november. 3.
- [5] *Fradi Újság*. 1995 ősz. 1. sz. 16., 1997 tavasz. 6–7. sz. 16., 8. sz., 9–10., 9. sz. 10
- [6] *Pápai Hírlap*. 1907. IV. évf., 24. sz. 4.
- [7] *Sportélet*. 1969. 5. évf., 7. sz., 9.
- [8] *Vasárnap*. 1995. 28. évf., 45. sz.
- [9] <https://www.olympiandatabase.com/index.php?id=7213&L=1>
- [10] <http://www.sportmuzeum.hu/?id1=tanulmanyok&idcikk=2784>